

אשכולות

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"לזכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדברג זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ו)
 "לזכור עולם יהיה צדיק" לע"נ מנחם ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדברג זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל (תהלים קי"ו)

דרכם של יעקב ובניו

צוריאל שושן (ח') אחראי שבט"ם

פרשת ויחי

י"ב בטבת
 ה'תשע"ב
 גיליון מס' 201
 (שנה שישית)
 זמני השבת

ת"א	י"ם
16:09	16:29
17:30	17:31

החלקת נרות
 צאת השבת

"ויקרא יעקב אל בניו... ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכונה. אמר: 'שמא חס ושלום יש במטתי פסול'... אמרו לו בניו: 'שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד'. אמרו: 'כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד'. באותה שעה, פתח יעקב אבינו ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'..." (פסחים נו).

יעקב אבינו טרם מותו מוכיח את בניו ומצווה להם ללכת בדרך ה'. הוא חושש שמא אחד מבניו חלילה סטה מדרך ה', אולם בניו מרגיעים אותו בכך שכולם הולכים בדרך שלו ואיש לא סר ממנה. שאיפתו של יעקב אבינו היא שכל בניו ילכו בדרך ה' - דרך של עבודת ה' מתוך עמל בתורה. שהרי במשך י"ד שנה שלמד יעקב תורה בבית מדרשם של שם ועבר, לא שכב אפילו על רצפת אבנים, ורק בבורחו מפני עשוי אחיו, עת הגיעו לבית אל, העידה עליו התורה: 'כָּבַדְתָּ אֶת הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ הַיּוֹם הַזֶּה הוּא' - באותו מקום שכב, אבל לפני כן לא שכב.

אולם מאידך גיסא, יעקב מבין כי לא כל בניו שווים. לא הרי יששכר כהרי זבולון ולא הרי יהודה כהרי יוסף ע"ה ג' לו' - לכל שבט יש את הדרך המיוחדת שלו בעבודת ה'. אך מהו הצד השווה שבהם? שדרך כולם היא כדרך אבותיהם, שלא שינו ממה שספגו בבית אבא יעקב. שלא יאמר זבולון, 'אני לחוף ימים אשכון ואפרנס לומדי תורה - את יששכר אחי - ולא עלי ללמוד בעצמי ויהא יששכר אחי שליחי', אלא מצווה בו יותר מבשלוחו, וגם זבולון יקבע עיתים לתורה כפי כוחו וזמנו. ולא יאמר יהודה, 'הואיל ולי משפט המלוכה ובהנהגת העם טרוד אני, לא אוכל לשבת בבית המדרש', אלא יבין כי מאן מלכי? רבנן! ועל אף היותו עסוק בענייני המלוכה וגבורת המלחמה, עליו לעמול בתורה בעצמו, וכן מצונו בתהילות דוד אֱמַלְכָהּ ה' ב' ע' ד' ת' י' נ' ג' ד' מ' ל' כ' י' ו' לא א' ב' ש', שגם במושבות המלכים היה דוד המלך הוגה ומדבר בדברי תורה. (ועיין בספרו של המשגיח שליט"א, "רות דוד ומשיח", במאמר "מלכות של תורה" עמ' 273, העוסק בדמותו של דוד המלך כתלמיד חכם.)

על פי דברינו נראה לומר, כי כל אדם שיש לו שאיפה בחיים להגיע ליעד מסוים ורוצה מאוד לממשו, עליו להבין כי כל דבר צריך וחיוב להתממש מתוך אבני יסוד ואדנים חזקים מאוד של עמל תורה.

התורה מדריכה את האדם לדרך הנכונה. אדם שמנווט את עצמו בלי עוצמה של תורה יכול בנקל לטעות בדרך וליפול לבורות רבים הנמצאים בדרך אל היעד והמטרה שהציב לעצמו. ולא רק שהתורה מדריכה את האדם בדרך הנכונה אלא גם בתורה עצמה צריך הדרכה. אולי מתוך דברי המדרש ננסה לקבל הדרכה חיונית בתורה.

מדרש שיר השירים רבה פרשה א': 'רב נחמן אמר: (משל) לפלטיג גדולה שהיו בה פתחים הרבה וכל שהיה נכנס בתוכה היה טועה מדרך הפתח. בא פ' קח אחד ונטל הפקעת ותלאה דרך הפתח, היו הכל נכנסים ויוצאין דרך הפקעת. כך, עד שלא עמד שלמה, לא היה אדם יכול להשכיל דברי תורה, וכיון שעמד שלמה התחילו הכל סוברין תורה...'

אולי ננסה להוריד את הדברים אל עולם המעשה, אל המישור האישי: ראיתי בספר "באר מים חיים" (ספר זיכרון למרן ראש הישיבה זצ"ל) בשם הרב מרדכי ורדי, שניסח את המדרש הנ"ל בשינוי קל, המדבר יותר אלינו: "עד שלא עמד מרן ראש הישיבה זצ"ל, לא היה יכול צעיר דתי לאומי להשכיל דברי תורה, וכיון שהעמיד את ישיבת כרם ביבנה וכל ישיבות ההסדר שבאו בעקבותיה, התחילו הכל סוברין תורה". ראש הישיבה זצ"ל ידע כיצד לפתוח שערים ולהוביל את תלמידי הישיבות התיכוניות (שבו"שים בלעז) בנתיבות הלימוד ובניין האישיות הישיבתית, לסמן שערים במבוך של עולם התורה, שהיה זר במידה זו או אחרת לבאים בשערי הישיבה.

וכך גם היום, הצוות הרוחני של ישיבתנו, בראשות מרן ראש הישיבה שליט"א והמשגיח שליט"א, ממשיך בדרך של ראש הישיבה זצ"ל. ורק מתוך עמל בתורה נדע להלך בדרך החיים שסללו לנו אבותינו ועברה מאב לבן במשך דורות. ומתוך הדרכה זאת, יזכנו ה' ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, ולהצליח בכל דרכנו. אמן, כן יהי רצון.

**לתלמידי הישיבות התיכוניות השלום והברכה!
 ברוכים הבאים בשם ה' לעולמה של תורה!
 "ישיבת כרם ביבנה" - אם ישיבות ההסדר.**

עיוני הלכה

ר' משה גולדשטיין

¹ידוע לנו שמקוה מטהר את הטמאים. גם ידועים לנו דברי הרמב"ם² שטומאות וטהרות גזירות הכתוב הן, והרי הן מכלל "חוקים", והדבר תלוי בכוננת הלב (ומוסיף הרמב"ם שבכ"ז יש טעם בדבר, ועיי"ש).

אנחנו גם משתמשים במקוה, מי באופן קבוע ומי באופן ארעי עד חד-שנתי. אך מה שפחות ידוע וברור הוא כיצד בנויים המקואות שלנו כיום. ננסה במאמר זה לעמוד על אחת הנקודות הקשורות בבניית מקוה: הצינורות המובילים מים למקוה - האם אפשר לעשותם מפלסטיק?

ולכאורה, מה הבעיה?³ התורה כותבת לנו: "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור", וילפינן בזבחים (כה:): - הויתו ע"י טהרה תהיה.

ז"א: מקוה שמטרתו לטהר צריך גם לעשותו בטהרה. ונחלקו האחרונים האם פסול זה הוא מדאורייתא (חזו"א) או שזה פסול דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא (מהר"ם שי"ק). מקור האיסור: מקואות פ"ה מ"ה:

"נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל, אפילו קנה, אפילו זב וזבה יורד וטובל - דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: כל דבר שהוא מקבל טומאה, אין מזחילין בו."

מצאנו שלוש שיטות בראשונים בהסבר משנה זו:

- א. דעת הרא"ש: נוטפין: מי גשמים שהיו במקום אחד, ורצה לגרום להם לזוז (לזחול) למקום אחר. וסובר ר' יוסי שכיון שאדם מקבל טומאה, לא יאחז במקל ע"מ להזחיל. (ואע"פ שהמקל אינו מקב"ט כי הוא פשוטי כלי עץ).
- ב. דעת הרא"ם (הובא במרדכי): הויתו ע"י טהרה זה רק במעביר מי מעין ולא במקוה.
- ג. דעת הרמב"ם: נוטפין: מעין שעל ההר, ומימיו נוטפים טיפה טיפה למטה בשיפולי ההר. כיון שזורמים בהפסקה אין להם דין מעין. ואם רוצה לעשותם כמו מעין (זוחלין), לא יוכל לעשות כן ע"י מקל שמקב"ט מדברי סופרים, גם כשאינן האדם אוחז בו.

¹ שאל אותי אחד החכ"ה: שוב כותבים בעלון על נושא לא מעניין? ! ותשובתו בצידו:

1. ודאי שזה מעניין! את מי שלמד הלכות מקואות.
2. מטרת העלון היא להרחיב את הידע גם בנושאים שלא כ"כ מתעסקים איתם בד"כ.
3. מטרה עיקרית לעלון היא לעודד כתיבה ולא דוקא קריאה.
4. בשביל זה יש חברים.
- אחרי הערת אגב כזו מעניינת, בטח גם המאמר מעניין.
- ² הלכות מקואות פ"א ה"ב.
- ³ יש לדעת שיש 5 תנאים עיקריים במקוה (מלבד התנאי הבסיסי שזה מים ובשיעור 40 סאה) וכולם נלמדים מהפס' "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור":
1. באשבורן (מקוה מכונס), ומחלוקת אם תנאי זה מדאורייתא או מדרבנן.
2. לא בכלי, וזהו איסור דאורייתא.
3. לא שאוב, ומחלוקת אם זה מדאורייתא או מדרבנן.
4. הויתו ע"י טהרה, מחלוקת אם זה דאורייתא או דרבנן.
5. לא ע"י אדם, וזהו איסור דרבנן.

ונחלקו האחרונים בהסבר הרמב"ם: 'לחם-ושמלה' - הרמב"ם סובר כמו הרא"ם, ודין הויתו בטהרה שנאמר בגמ' בזבחים הוא רק במעין ולא במקוה.

'בית-יוסף' - הרמב"ם לא סובר כמו הרא"ם. ולדעת הרמב"ם גם במעביר מי מעין ממקום למקום - א"צ שיהיו ע"י הויה בטהרה. ודין הויתו בטהרה שנאמר בגמ' בזבחים הוא רק ביצירת המעין, כשהופכים מים מדין מקוה לדין מעין.

להלכה: השו"ע פסק (ביו"ד סי' רא, יד) כדברי הרמב"ם. ובסעיף מ"ח כדברי הרא"ש.

וצריך לשאול: והרי "מזכה שטרא לבי תרי" - איך פוסק השו"ע כשניהם? ונראה לומר בפשטות, שפסק לחומרא ע"פ שני הראשונים.⁴ וזה לשון השו"ע בסעיף מ"ח:

"הבא להמשיך מים למקוה צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה. כגון: מי גשמים שרוצה להמשיכם למקום אחר לעשות מקוה, לא יאחז בידו דף ויעבירם עליו - אלא יניח הדף בקרקע ויסיר ידו משם בטרם יעברו המים עליו. וכן סילון של מתכת אסור להמשיך בו מים למקוה שמקבל טומאה ... ואם הסילון של מתכת מחובר לקרקע אפילו מקלח להדיא לתוך המקוה - כשר, שהרי אינו מקבל טומאה לפי שהוא בטל לקרקע."

וכעת, נדון בצינורות פלסטיק: תחילה יש לדון האם פלסטיק הוא דבר שמקבל טומאה? החזו"א (יו"ד סי' קכ"ו) סובר שאינו מקב"ט. כי מהתורה רק שבעה דברים מקב"ט והן: הבגד, השק וכו'. ואולי יש להם דין כלי זכוכית שאסורים מדרבנן אך התירו את פשוטיהן. וגם צינור זה פשוטי פלסטיק, ולכן אינו מקב"ט. ומאיך, ישנם פוסקים שנסתפקו בדבר (שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ל"ו) וסברו שמא זה כן מקב"ט.

למעשה: יש לדעת, שכיון שמקוואות זה דבר שקשור באיסורי כרת (אשה נידה לבעלה) החמירו בדינים אלו יותר. ואף כאן, חוששים למחמירים. ולכן, משתמשים בצינורות פלסטיק כי הם לא מרקיבים ועוד מס' יתרונות אך מחברים אותם לקרקע, שכפי שראינו בשו"ע זה מבטלו לקרקע ולכן אינו מקב"ט. אמנם, חומרה נוספת נמצאת בנודע ביהודה (תנינא סי' קל"ז) והיא: צריך שמתחילה יעשה את הצינור ע"ד לשמש עם הקרקע, ורק אז בטל לקרקע. דהיינו, להשתמש בצינורות שמיועדים לחיבור בקרקע ולא על דעת אחרת. ולכן, מקפידים כיום על שני דברים:

- א. לקובעו בקרקע.
- ב. משתמשים בצינור שיוצר ע"ד לשמש עם הקרקע.

⁴ וקשה: והרי "מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה עליו הכתוב אומר: הכסיל בחושך הולך" (עירובין 1: ועיי"ש). ואכמ"ל.

מזל טוב!

אריאל פיקסלר (ה'), לאירוסיו.
מאיר נבון (ג'), לאירוסיו.
ר' עדיאל נחשוני, להולדת הבת.

מזל טוב!

לראש הכולל - הרב זכריה טובי,
לרגל נישואי בנו - שלום.

”לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו”

נתן נתיב (ג')

המסכת

ועל זה מתרץ רש”י עצמו, שהגמרא בהמשך מקשה ועונה שכתוב 'כותל' למקרה שבאו לחפור ביחד. ומדוע כאן הגמרא הניחה שהמילה 'כותל' מיותרת, הרי איך נדע שמדובר במקרה שבאו לחפור ביחד? וצריך להסביר ברש”י שזו שאלת הגמרא מדוע לא דיברה המשנה בפשטות במקרה שהראשון סמך, במקום במקרה שבאו לחפור ביחד והראשון מרחיק כדי כותל.

אך לפי דבריו, שדין המשנה תקף לגבי כל המקרים, במקרה בו סמך הראשון והשני מרחיק רק ג' טפחים, יוצא שהרחקת הראשון היא לא ג' טפחים. נמצא ששיעור הכותל יהיה משהו, ולא דווקא ג' טפחים? ושמעתי שאולי אפשר להסביר ברש”י פשוט אחר, שלפיו הקושיה הנ”ל לא תהיה קשה. הנחת הגמרא הפשוטה היא ששיעור ההרחקה של ג' טפחים המבואר במשנה הוא ביחס למצר ולא ביחס לבור, כי סביר להניח שהמשנה מדברת רק על מה שרלוונטי למרחיק, ולאותו שיעור המשנה קוראת הרחקה מן הבור.

וכוונת רש”י היא כך: גם אם לא היתה המשנה כותבת 'מכותל בורו' אלא 'מבורו' בלבד, לא היתה הור”א שהכוונה לקצה חלל בורו. כי אם השני הרחיק ג' טפחים מהמצר ואותה ההרחקה הרחיק מהבור, יוצא שהראשון לא כנס לתוך שלו כלום. לכן חייבים לומר שגם אם היה כתוב 'בורו' היה מובן שמדובר בכותל בור ולא בקצה חלל הבור, והראשון צריך לכנס לתוך שלו ג' טפחים כמו השני. ומה שהמשנה כתבה כותל, להשמיע לנו שהכותל ממלא את כל הרחקת הראשון מהמצר, שהיא ג' טפחים. ולשיטה זו אין צורך לומר ששיעור הכותל משתנה, אלא אפילו במקרה שהראשון סמך, הכותל נכנס לתוך שדה חברו, ובנוסף השני יאלץ להרחיק עוד ג' טפחים. וכן רש”י ותוס' (דיבור המתחיל 'אביי') לא חולקים, שכעת גם לדברי רש”י ירחיק השני ששה טפחים מהמצר ולא ג' כמו שפירש הרמב”ן.

לסיכום, ההבדל העיקרי הוא בכוונת רש”י בדבריו 'אין זה כונס לתוך שלו כלום'. לפי השיטה הראשונה, אין השני כונס לתוך שלו. ולפי השיטה השנייה, אין הראשון כונס לתוך שלו.

אך מה שעדיין קשה לשיטה הראשונה ולא מובן לשיטה השנייה (כדברי ממציא השיטה) הוא המשפט הבא ברש”י, 'ופעמים שהוא סותר אף כותל חברו אם הוא רחב משלשה'. תוספות הרא”ש בשיטה מקובצת הבין כמו השיטה הראשונה, ושואל על רש”י: מה ההור”א שישתור השני כותלו, הרי ודאי שאסור לו לסתור בגבול חברו. והחתם סופר מנסה לתרץ, שאולי מדובר בחופר מערה תחת קרקע השני. ולפי השיטה השנייה הרי המשנה מדברת על מקרה מאוד ספציפי שכל אחד מרחיק רק ג' טפחים, אז מה הרעיון בכלל שהשני ירחיק יותר מג' טפחים? ולפני כן הראשון יחפור בשטחו? המסביר היקר תבוא עליו הברכה, תודה.

שינוי בריש פרק לא יחפור: **”לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו...אא”כ הרחיק מכותל חברו שלשה טפחים וסד בסידי”.**

וגרס רש”י בגמ’: **”פתח בבור ומסיים בכותל? אמר אביי ואיתימא רב יהודה: מכותל בורו שינוי. וליתני מבורו של חברו ג' טפחים? הא קמ”ל דכותל בור שלשה טפחים, נפקא מינה למקח וממכר”.**

ולכאורה גרסת רש”י קשה, שהרי יוצא מהגמרא שגם אם לא היתה כותבת המשנה 'כותל בורו' אלא רק 'בורו' היה פשוט שמרחיק מכותל בורו של חברו, ומנין שצריך להרחיק מכותל הבור? רש”י עצמו עונה על שאלה זו:

”ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חברו אם הוא רחב משלשה”

כוונת רש”י היא, שגם אם לא נכתוב 'כותל בורו' אין הור”א להרחיק מקצה חלל הבור. שהרי אם הרחיק החופר הראשון ג' טפחים מהמצר, החופר השני יוכל לסמוך למצר שהרי רשותו רחוקה כבר ג' טפחים מבורו של הראשון, ואין זה (השני) כונס בתוך שלו כלום. ופעמים אף עלול לסתור את כותל הראשון. כלומר, שאם הרחיק הראשון יותר מג' טפחים מהמצר, בהרחקת השני ג' טפחים בלבד מקצה חלל בורו של ראשון הורס השני מקצת הכותל (הכוונה כאן בכותל היא לקטע בין הראשון למצר). מכל הנ”ל ודאי צריך לומר שגם ללא כתיבת המילה 'כותל' היינו יודעים שצריך להרחיק ג' טפחים מהכותל, דהיינו מהמצר ולא מהחלל.

וקשה, מדוע אי אפשר לומר שמדובר במקרה שהראשון לא הרחיק ג' טפחים, ואז כן יכנס השני לתוך שלו כדי להתרחק מהראשון. אך במקרה שהרחיק הראשון ג' טפחים או יותר, אכן לא יכנס השני כלום? ולמעשה יוצא שחיוב ההרחקה על כל אחד הוא טפח ומחצה בלבד?

ומתרץ ברמב”ן וכן מובא בהרחבה בחתם סופר, שלפי המשנה אפילו אם לא הרחיק הראשון ג' טפחים היה השני צריך להרחיק ג' טפחים ולא יותר, כי השני אף פעם לא מחויב להרחיק יותר מג' טפחים בשביל כותלו של הראשון (ולא כשיטת התוס' שאם סמך כבר הראשון, השני מרחיק ששה טפחים). ואין גם הור”א שמה שצריך השני להרחיק ג' טפחים מקצה חלל הבור, הוא משום שחיוב ההרחקה הוא טפח ומחצה לכל צד, כי השני לא היה צריך לוותר משלו טפח ומחצה בשביל שהראשון סמך והדין הוא שירחיק רק טפח ומחצה. ולכן ודאי שמה שכתוב במשנה שמרחיק ג' טפחים, הכוונה היא לחיוב הרחקה מהמצר.

ולכאורה, מדוע המשנה רואה צורך להזכיר מקרה שהראשון מרחיק, הרי לשיטת אביי מותר לסמוך ואין מצד דין המשנה הבדל כפי שהסברנו?

פנינים התמדה!!!

דניאל בוחבוט (ד')

אולי אף יותר מכך והוא חולה או ח”ו נפצע ונבצר ממנו להגיע⁵. או שמא אמו החולה והזקנה צריכה אותו בבית והוא היה חייב ללכת לעזור לה(מצוה שלא יכולה להיעשות בידי אחרים). או שמא הוא ראה מת מצוה והלך לקבורו⁶. נשמע קצת מוגזם, מופרך...?

הגמ' אצלנו (ב”ב דף כב ע”א) מספרת שרב נחמן בר יצחק רואה שתלמידו רב אדא בר אבא לא הגיע לשיעור⁷, אז אכן בתחילה הוא קצת מחכה לו אולי הוא מתעכב.. אך כאשר עובר כבר שיעור "כברת ארץ"⁸ והתלמידים שואלים את הרב למה הוא לא מתחיל בשיעור, המחשבה היחידה שעולה בראשו של הרב, למה תלמידו לא הגיע לשיעור - כי הוא מת..

אבל אולי הוא נרדם או בפגישה או בטויל או עוזר לזקנה או בפיקוח נפש או שהוא חולה או גוסס קטוע יד או רגל או יד ורגל וכו' ואומר רב נחמן בר יצחק – לא!

אם הוא לא מת - הוא לא יפסיד את השיעור !!

יום ראשון בבוקר השיעור חסר תלמיד אחד או שתיים, ברעיוני רוחו של הרב עולה השאלה "מענין למה התלמיד לא הגיע היום לשיעור"??

אולי הוא מתעכב, בכל זאת דרך ארוכה מהצפון הרחוק עד לכרם ביבנה¹.

ואת”ל שאכן הוא הגיע והוא נמצא בשיבה..

בכל זאת הוא לא בחור כ”כ רציני וכנראה שהלך לישון, או שיושב ויוצר גיבוש עם חבריו² בחדר (חשוב שיהיה גיבוש, דיבוק חברים). אולי הוא לא הלך לישון אלא הלך להכין נס קפה כדי להתעורר בשיעור, ובזמן שהוא מחכה לרתיחת המים אמר אשכב קימעא, אישן קימעא.. ולדאבונו נרדם³.

או שאולי הלך לעשות כביסה, בכל זאת הרי זה הזמן היחיד שהמכונה לא תפוסה⁴.

אולי הוא לא הכין את השיעור מספיק טוב אז הוא העדיף לא להיכנס בכדי להמשיך להכין את הדף.

או אולי הוא נרדם מרוב יגיעתו ועמלו בתורה והינו רכון על הסטעאנדעייא”ר בבית המדרש.

¹ מענין שלמחנה נתן (בסיס צבאי) הוא אכן הצליח להתייצב כ-11 בבוקר, אבל "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" ואכן מקומי אשר ביבנה הרבה יותר קרוב ממקומו אשר בצפון.
² וא”ו ומה חבריו עושים בחדר י”ל שהרב לא הגיע ושיעורם התבטל, א”נ מצא מין את מינו.
³ אל דאגה את האוכל הוא לא יפסס, הוא צופה בלתמי”ם ולכן קבע מראש שעון מעורר ל-1 בצהרים.
⁴ וצב בלילה הוא לא יקום.

⁵ ואכן הוא מינה שליח שיקליט עבורו את השיעור.
⁶ *לא נראה לי שתעלה ברעת הרב המחשבה שהוא יצא לפגישה, שהרי כל בר בי רב לנשא "עינינוים" יודע שלא יוצאים על חשבון סדר בוקר.
⁷ הגמ' מספרת שעני תלמידים אחרים שאלו אותו מה היה בסוף שיעור אחר שהם לא היו נוכחים בו, והוא ענה להם והתעכב שם בכדי לדבר איתם בדברי תורה ולא ח”ו שסתם לא הגיע לשיעור.
⁸ מדרת ארץ, והם אלפים אמה כמדת תחום שבת, רש”י על הפרשה-בסוף הצלחתי גם לקשר את זה לפרשת שבוע.

